

Tarihten Alınacak Dersler

Will & Ariel Durant, Çev. Varol Ataman

İstanbul, Epsilon Yayınevi, 2022, 136 sayfa, ISBN: 978-625-414-167-6.

Hanne UÇAK*

Tarihten Alınacak Dersler adlı eser Will Durant ve eşi Ariel Durant tarafından beraberce yazılmış, Türkçe yayın hakları alındıktan sonra Volkan Ataman tarafından Türkçeye çevrilmiş bir eserdir.

Kitabın yazarlarından Will Durant, 1885 yılında dünyaya gelmiş Amerikalı yazar, tarihçi ve filozoftur. Kitabın diğer yazarı olan eşi Ariel Durant 1898 yılında dünyaya gelmiş, tarihçi ve yazardır. İkilinin tarih üzerine birçok eseri bulunmaktadır, maahâza bazı eserlerinden ödüller kazanmışlardır.

Tarih kavramı, geçmiş zamanın incelenmesi bilimi olarak kısaca açıklanabilir. Geçmişten günümüze tarih sahnesine ışık olan birçok olay yaşanmıştır ve bu olaylar tarih yazıcılığı ile bizlere aktarılmış, bilgi birikimimize destekte bulunmuştur. Tarih, farklı bilimlerle ilişkisi olan bir bilimdir. Bu bağlamda bakıldığında yazarlar Will Durant ve Ariel Durant bu eserlerinde tarih bilimini diğer başka bilimlerle ortak kümeye almış, bizlere tarihi farklı kollardan da inceleme imkânı sunmuşlardır.

Tarihten Alınacak Dersler adlı eserde giriş kısmı yoktur. Ön söz bölümünde yazarların diğer eserleri ve bu kitap hakkındaki genel bilgiler verilmiştir. Toplamda on üç bölümden oluşan kitabın en sonunda kaynakça ve dizin bölümleri vardır.

Dünya tarihi farklı bakış açılarıyla gözden geçirilebilir. Bu bakış açıları ne kadar farklı bilimlerle çarpıştırılırsa o kadar çıkarım yapılabilecek kavramlar edinilebilir. Bununla alakalı olarak yazarlar Will & Ariel Durant, kitabın ön söz kısmında bu bakış açılarının daha önceden zaten ifade edilmiş olduğunu ve amaçlarının özgünlük değil kapsayıcılık sunmak olduğunu ifade etmişlerdir. Bu

* Lisans Öğrencisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Tarih Bölümü, İstanbul, hanne.ucak@stu.fsm.edu.tr

bağlamda yazarlar 5.000 yıllık dünya tarihinde gözlemlenen konu ve dersleri on iki farklı bakış açısıyla tarih bilimi ile çarpıştırarak gözden geçirmişlerdir.

Kitabın “Tereddütler” adlı birinci bölümünde, tarih çalışmalarının yazım süreçleri bittiğinde yaşanan duygu durumları ile yüzleşilen zorluklardan bahsedilmektedir. Tarih yazımı ile ilgilenen insanların genel olarak bu duygulara hâkim oldukları, çok sayıda şüphenin girilen işte kişiyi ele geçirdiği konusunda yorum yapan yazarlar, geçmişteki herhangi bir olay hakkındaki bilgimizin her zaman eksik olduğunu söylemişler ve bu bilgi eksikliğinin kişiyi şüpheye ve tereddüde düşürdüğünü vurgulamışlardır. Bu bölümde bununla ilgili şöyle bir cümle geçmektedir: “*Tarihin çoğu tahmin etmektir ve geri kalanı önyargıdır.*”

“Dünya ve Tarih” adlı ikinci bölüme geçildiğinde metaforik ifadelerle süslenmiş cümlelerin olduğu görülmektedir. Dünyanın jeolojik yapısının neden olduğu tarihî yapının yanı sıra insan nesillerinin dünya üzerinde büyüyen bir hâkimiyet kurduğundan bahsedilmiştir. Muhaberelelerin beraberinde getirdiği, deniz ve hava yolu araçlarının gelişimi, özellikle hava yolunda uçakların gelişimi uygarlık haritasını yeniden şekillendirmiş, ticaret yolları, nehirler ve denizlere rağbet azalmıştır. Teknolojinin gelişimi ile de coğrafi faktörlerin etkisi iyice azalmıştır. Yazarlar işte bu bölümde dünya coğrafyasının tarih üzerindeki etkisinden bahsederek ortak küme oluşturmayı başarmışlardır.

“Biyoloji ve Tarih” adlı üçüncü bölüm yazarların tarihin biyolojinin bir parçası olduğu fikriyle başlamaktadır. “Biyolojinin yasaları tarihin temel dersleridir” görüşünü savunan yazarlar tarihin biyoloji dersini üç kavram altında toplamışlardır. Bu kavramlar ışığında tarih ve biyoloji bilimi arasında müşterek noktalar oluşturan yazarlar, daha sonrasında besin tedariğinin insan soyu için yetersiz kaldığından ve bu durumun da beraberinde kıtlık, salgın hastalık ve savaş getirdiğinden bahsedip tedbirsiz nüfus artışı sıkıntısı üzerinde durmuşlardır.

“İrk ve Tarih” ile “Kişilik ve Tarih” adlı dördüncü ve beşinci bölümler bir arada ele alınabilir. Bu bölümlerde, tarihte ırkın rolü üzerinde durulmuş, ırklar arası farklar ve güçlerden bahsedilmiş ve insan yapısının devletlerin anayasalarının yeniden yazılmasını sağlaması etkeni konu edilmiştir. Coğrafi, ekonomik ve siyasi koşullar bir kültür oluşturmuştur, bu kültür de insan tiplerini meydana getirmiştir. Bir halk, diğer bir halk topluluğunun bulunduğu bölgelerde nesiller boyu yaşadıkdan sonra o halkların özelliklerini almışlardır. Tarihsel süreçte bu döngü hep böyle devam etmiştir. Yazılı tarih boyunca insanın evrimi biyolojik olmaktan çok toplumsal olmuştur. Çoğunlukla kültürel evrim kavramı taklit şeklinde nesilden nesile aktarılmıştır.

Altıncı ve yedinci bölümler olan “Ahlak ve Tarih” ile “Din ve Tarih” adlı bölümlere geçtiğimizde ahlak yasalarının tarihsel süreçte değişiklik gösterdiği, tarih bilgi birikiminin zaman ve mekânda farklılık gösterdiği, kimi zaman bu yasaların birbiriyle çeliştiği söylenebilir. Ahlak kavramı, büyüyen toplumların tutarlı davranışlara teşvik edildiği kurallardır. Bununla alakalı olarak yazarlar bu bölümde, on altı yüzyıl boyunca Hristiyanlık âlemindeki Yahudi yerleşim bölgelerinin neredeyse devletten ve yasalardan yardım almadan, katı ve ayrıntılı bir ahlak yasasıyla devamlılıklarını ve iç barışlarını

sürdürdüklerini örnek olarak göstermişleridir. Bölümler arası köprü kurulduğunda din ve ahlak kavramının ilk bakışta birbiriyle bağlantılıymış gibi gözükmediği söylenmiştir. Yazarlar bu bölümlerdeki anlatımlarını Hristiyanlık dini üzerinden verdikleri örneklerle yapmayı tercih etmişlerdir. “Ekonomi ve Tarih” adlı sekizinci bölümde yazarlar, Karl Marx’ın “*Tarih, eylem halindeki ekonomidir*” sözüyle bölümü başlatmışlar ve bunu kanıtlar nitelikte ifade ve örneklerle söylemlerine devam etmişlerdir. Ekonomik yorum tarihin birçok kısmını aydınlatmaktadır, ifadesinde bulunan yazarlar bu ifadelerini “*Yunanlar Çanakkale Boğazı’nın ticari kontrolünün peşinde koşmasalardı Agamemnon, Aşil ve Hektor’un varlığından haberdar olamazdık*” örneği ile açıklamışlardır. Akabinde tarım sektörünün sanayi haline gelmesi hakkında bilgi vermişler, geçmişte yaşanmış olayların verdiği deneyimin ekonomik sistem çerçevesinde bireyleri üretkenliğe yönlendirdiğini söylemişlerdir.

Dokuzuncu bölüm olan “Sosyalizm ve Tarih” başlığında yazarlar Roma Devleti’nin sosyalist dönemdeki yönetici ve yönetim şekli hakkında bilgi vermişler, daha sonrasında da Çin devlet sosyalizminde birkaç isimden söz etmişlerdir. Dönemin hükümdarları ve icraatları, reformları sosyalizm ve tarih çerçevesinde ilişkilendirilmiştir.

“Devlet ve Tarih” adlı onuncu bölümde ana tema, tarihin bütün devlet biçimleri ve genel olarak devlet hakkında söyleyebilecek geçmiş birikime sahip olmasıdır. Tarihsel yaşamda insan topluluklarının özgür yaşamı sevmesi, beraberinde bazı davranış kurallarını ve sınırlandırmaları getirmiştir. Bu bölümde monarşi kavramı üzerinde çok durulmuştur. Bu kavram orta dereceli bir siciile sahiptir, aynı zamanda akabinde gelen üst üste savaşlar insanlığı kötü etkilemiştir. Monarşi kavramından sonra aristokrasi kavramı üzerinde duran yazarlar aristokrasinin getirilerinden bahsetmiş, aristokrasinin kültür, görgü ve standartların muhafaza edildiği depo olduğunu belirten ifadeler kullanmışlardır. Bu bölümde filozoflardan örnekler veren yazarlar devlet ve tarih kavramlarının felsefi yönüne de çağrışım yapmışlardır.

On birinci bölüm olan “Savaş ve Tarih” başlığına geldiğimizde savaşların tarihe yön veren önemli olaylar olduğu söylenebilir. Yazarların “*Yazılı tarihin son 3.421 yılının sadece 268’i savaş görmemiş*” cümlesi bu bölümde bulunan en ilgi çekici ifadedir. Savaşın dünya üzerindeki nedenleri evrenseldir; açgözlülük, hırçınlık, gurur, toprak payı, hâkimiyet arzusu gibi sebepler bu evrensel nedenler arasında söylenebilir. Bu bölümde yazarlar savaş örneği olarak Fransa ve İngiltere arasında gerçekleşen savaşı anlatmışlar, aralarındaki ilişkiye değinmişlerdir. Bölümde diğer ilgi çekici nokta ise yazarların eklemiş olduğu, bir filozof ve bir general arasında geçen diyaloglardan generalin söylediği, “*Devletler, ancak dışardan ortak bir saldırıya uğradıklarında temel iş birliği içinde birleşeceklerdir.*” cümlesidir.

Son iki bölüm olan “Büyüme ve Çürüme” ile “İlerleme Gerçek mi?” adlı başlıklar bir arada değerlendirilebilir. Bu bölümlerde filozof ifadelerine yer verilmiş ve bu ifadeler yazarlar tarafından yorumlanmıştır. “Büyüme ve Çürüme” adlı bölümde yazarların ahvâl-i istikbal üzerine tutumlu tahminleri vardır ve bölümün en dikkat toplayan kısmının da bu tahminler üzerine yapılan yorumlamalar olduğu söylenebilir. Hülasa kitabın son sayfalarına gelindiğinde tarihin ilerlemek için

doğru biçimde kullanılmasına dikkat çekildiği görülmektedir. Yazarlar, tarihin çok önemli bir miras olduğuna, yalnızca yapılan hatalar üzerine hatırlanmaması, aksine cesaret verici bir uyarı olarak aklımızda yer edinmesi gerektiğine değinerek eseri tamamlamışlardır.

Sonuç olarak yazarlar Will & Ariel Durant, derin bir muhteva bulunduran bu kitabı “tarihten ne gibi çıkarımlar yapılabilir” düşüncesiyle ele almışlar, tarih bilimini diğer bilimlerle harmanlayarak zengin bir anlatım gerçekleştirmişlerdir. Tarihin geniş sınırları olduğunu, yalnızca geçmiş zaman bilimi olmak duvarlarını kırdığını özellikle ifade etmişlerdir. Aralarda koymuş oldukları diyaloglar, okuyucuya sorular sormuş olmaları ve hemen akabinde cevapları vermeleri ilginin canlı tutulmasını ve okuyucunun kendi fikrini de gözden geçirmesini sağlamıştır. Yazarlardan Will Durant’ın filozof olması hasebiyle felsefi dili olan bir kitaptır; filozoflara ve görüşlerine yer verilmiştir. Bu nedenle dili biraz ağır sayılabilir. Tarihten ne gibi dersler alınabileceğini ve tarihin diğer bilimlerle olan ilişkisinden nasıl çıkarımlar yapılabileceğini merak edenler için oldukça iyi bir kitap seçimi olacaktır.